

результату у процесі міжособистісного спілкування та в інших видах діяльності. Отже, цілеспрямована корекційно-розвивальна робота з розвитку навичок використання невербальних засобів при міжособистісному спілкуванні у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку дасть змогу у подальшому знизити ризик негативного впливу середовища на особистість дитини з порушеннями інтелектуального розвитку і підвищити її ступінь соціалізації. Саме це і потребує подальшого вивчення та розробки як у теоретичному, так і практичному планах.

Бібліографія

1.Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання: навчальний посібник / С.Г. Карпенчук. – К.: Вища школа, 1997. – 304 с. **2. Липа В. А.** Основы коррекционной педагогики: учебное пособие / В.А. Липа. – Донецк : Лебидь, 2002. – 327 с. **3.Пороцкая Т.И.** Работа воспитателя вспомогательной школы. Из опыта работы: кн. для воспитателя / Т.И. Пороцкая. – М.: Просвещение, 1984. – 176 с.

Reference

1.Karpenchuk S. H. Teoriia i metodyka vykhovannia: navch. posib. / S.H. Karpenchuk. – K.: Vyshcha shkola, 1997. – 304 s. **2.Lypa V. A.** Osnovy korrektsyonnoi pedahohyky: ucheb. posob. / V. A. Lypa. – Donetsk : Lebyd, 2002. – 327s. **3. Porotskaia T.Y.** Rabota vospytatelia vspomohatelnoi shkolы. Yz opyta raboty: kn. dlia vospytatelia / T.Y. Porotskaia. – M.: Prosveshchenye, 1984. – 176 s.

Дата відправлення 22.04.2018 р.

УДК: 376-056.262

Н.С. Гаврилова
nathalia.gavr@gmail.com

МЕТОДИКА КОРЕКЦІЇ ПОРУШЕННЯ АРТИКУЛЯЦІЙНОЇ МОТОРИКИ РУХОВОГО ОБМЕЖУЮЧОГО ТИПУ

Відомості про автора: Гаврилова Наталія Степанівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри логопедії та спеціальних методик факультету корекційної та соціальної педагогіки і психології Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. E-mail: nathalia.gavr@gmail.com

Information about the author: Gavrylova Natalia Stepanivna, Candidate of Psychological Sciences, associate professor of the speech therapy and special methods department of the faculty of correctional and social pedagogy and psychology of the Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University. E-mail: nathalia.gavr@gmail.com

Гаврилова Н.С. Типи порушень артикуляційної моторики та особливості їх корекції. Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць: вип. 8 / за ред. В.М. Синьова, О.В. Гаврилова. – Кам'янець-Подільський: ПП Медобори-2006, 2016 – Т. 1 – С. 54-64. **Гаврилова Н.С.** Анатомо-фізіологічні особливості периферійних органів мовлення. Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки) Збірник наукових праць / за ред. В.М. Синьова, О.В.Гаврилова. – Вип. IV – Кам'янець-Подільський: ПП Медобори-2006, 2014. – С. 30-48. **Гаврилова Н.С.** Система корекції порушень фонетичного боку мовлення. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Збірник наукових праць. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. – №27 – С. 37-44.

У статті подано характеристику рухового обмежуючого типу порушення артикуляційної моторики, розглянуто причини його виникнення. А також охарактеризовано в загальному методика корекції цього типу порушення. Наведено приклад формування таких артикуляційних позицій як “лопата” та “гірка вверху”, необхідність для утворення яких виникають при наявності короткої під'язикової вуздечки. Подано приклад формування артикуляційних позицій “голодний вовк” і “парканчик” при наявності у дітей прогенії та прогнатії.

Ключові слова: обмежуючо-руховий тип порушення артикуляційної моторики, порушення будови органів артикуляції, методика корекції.

Методика корекции нарушения артикуляционной моторики двигательного-ограничивающего типа. В статье представлено характеристику двигательного-ограничивающего типа нарушения артикуляционной моторики, рассмотрено причины его возникновения. А также охарактеризовано методика корекции этого типа нарушения в общем. Наведено примеры формирования таких артикуляционных позиций как «лопата», «горка вверху», необходимость в формировании которых возникают при наличии короткой подъязычной уздечки. Представлено примеры формирования артикуляционных позиций «голодный волк». «заборчик» при наличии у детей прогении и прогнатии.

Ключевые слова: двигательно-ограничивающий тип нарушения артикуляционной моторики, нарушения строения органов артикуляции, методика коррекции.

Correction technique of articulation motility violation of the motor limiting type. At the present stage, an urgent problem of speech therapy is the systematization of the gained experience and the development of a clear and consistent technique taking into account the individual peculiarities of violation of articulation motility in children.

Therefore, the **purpose** of our study laid in the field of determination of the formation of a systemic step-by-step method for correction of articulatory motility disorders, which could be used to prepare children to the correct pronunciation of phonemes.

The article describes the motor limiting type of violation of articulation motility and the reasons for its occurrence. It also contains general characteristics of the correctional technique for this type of violation. We give an example of the formation of the articulation positions "shovel" and "slide above" in case of short hyoid hypertrophy. We also give an example of the formation of articulation positions "hungry wolf" and "fence" in children with progenies and prognathism.

As a result of the experiment, we determined that the allocation of a separate motor limiting type of violation of articulation motility made it possible to create a technique that helped to systematize the preparatory work for the production of speech sounds in the organic form of the dyslalia and open rhinolalia.

We also determined the efficiency of application of the technique for restoring the correct bite in progeny (prognathism).

We discovered that the proposed complexes fit for use in different age periods of a child's development: early, pre-school and school age, and also with the children having combined violations.

Keywords: motor limiting type of the articulation motility violation, violation of articulatory organs structure, correction technique.

Постановка проблеми. Причини виникнення порушень артикуляційної моторики, як показують дослідження науковців (О. Архіпової, С. Коноплястої, Ю. Рібцун, О. Ревуцької, Н. Приходько, М. Шеремет та інших) різноманітні: неправильна будова периферійних органів мовлення, порушення іннервації периферійних органів мовлення, порушення праксису. Для подолання кожного з цих відхилень рекомендовано застосовувати диференційовані засоби – логопедичний масаж, артикуляційну та дихальну гімнастику. Не зважаючи на те, що зазначена проблема досліджувалася науковцями вона потребує поглибленого вивчення та формування нових підходів, що ляжуть в

основу методики корекції цих порушень, дозволять поетапно і системно описати кожне з них.

З огляду на це метою нашого дослідження було визначено формування поетапної системної методики корекції порушень артикуляційної моторики, при застосуванні якої можна було б підготувати дітей до правильної вимови фонем.

Аналіз науково-теоретичних джерел. Для корекції порушень артикуляційної моторики традиційно науковцями та логопедами (Ю. Рібцун, В. Тищенко та іншими) було запропоновано застосовувати артикуляційні та дихальні вправи уже при роботі з дітьми дошкільного і навіть переддошкільного віку, що готує їх до вимови звуків мовлення. О. Архиповою, О. Новіковою, О. Приходько та іншими доведено, що ефективним засобом корекції порушень артикуляційної моторики є класичний масаж, проте його пропонують застосовувати в основному при дизартрії, в окремих випадках при відкритій ринолалії обумовленій незрощенням твердого, м'якого піднебіння та язичка. Також окремі елементи масажу було запропоновано використовувати для розтягування короткої під'язикової вуздечки (О. Новіковою). Таким чином, хоча і окремі прийоми описані були, в загальному послідовно методика корекції цих порушень представлена не була. І для того, щоб її сформувавати нами було виділено типи порушень артикуляційної моторики Для кожного з яких було описано поетапність та правила проведення корекційної роботи. У статті нами представлено зразки методики корекції порушень артикуляційної моторики рухового обмежуючого типу.

Основна частина. Причиною *рухового обмежуючого типу* визначено порушення будови периферійних органів мовлення. Частина з цих порушень можна корегувати шляхом використання елементів масажу, артикуляційних та дихальних вправ. Зокрема до них нами було віднесено коротку під'язикову вуздечку та прогенію (прогнатію). У цих випадках при обмеженні виконання рухів корекційна робота може бути ефективною оскільки ми маємо справу з динамічними органами артикуляції. Також, до цього типу порушення нами було віднесено незрощення верхньої губи чи м'якого піднебіння і язичка, хоча поруч з порушеннями будови периферійних органів мовлення у цих випадках було виявлено і слабкий, знижений тонус м'язів.

Наслідком рухового обмежуючого типу порушення є недоліки вимови фонем, переважно найскладніших за артикуляцією. Характерною є спотворена їх вимова. З огляду на це передбачено у цих випадках формування артикуляційних позицій, необхідних для постановки та правильної вимови звуків мовлення. Було передбачено, що таким чином проведена робота сприятиме легкості утворення цих позицій дітьми, а тому це пришвидшить темп постановки звуків та

визначить, у подальшому, ефективність їх введення у щоденне спілкування.

Загальні рекомендації щодо методики корекції порушень артикуляційної моторики рухового-обмежуючого типу

Визначено, що при цьому типі порушення артикуляційної моторики з метою корекції ефективно застосовувати такі види масажу як класичний та самомасаж.

Місце проведення логопедичного масажу - локально, в місці порушення будови органу артикуляції, в межах одного органу артикуляції.

Особливості проведення масажу: прийоми корекційного впливу вибирають диференційовано в залежності від тону м'язів – при тонусі норма, надають перевагу прийомам легкого впливу (переважно погладжуванню); при слабкості м'язів, поруч з легкими застосовують прийоми з інтенсивнішим впливом (розтирання).

Послідовність застосування прийомів логопедичного масажу, артикуляційних та дихальних вправ. Починають корекційну роботу з проведення класичного масажу, поступово вводять елементи самомасажу, пасивні та пасивно-активні артикуляційні та дихальні вправи, вправи з недовільним, а потім і з самостійним рівнем виконання перед дзеркалом.

Кількість артикуляційних позицій необхідних для формування. переважно одна, максимум дві артикуляційні позиції для корекції кожного окремого порушення будови периферійних органів мовлення. Зокрема, при наявності короткої під'язикової вуздечки формують позиції язика «Лопата» та «Гірка вверху»; при прогенії чи прогнатії – позицію зубо-щелепної системи «Парканчик»; незрощенні верхньої губи – позиції губ «Трубочка» і «Качечка»; незрощенні твердого, м'якого піднебіння і язичка – позицію «Язичок вверху».

Наведемо приклади особливостей формування артикуляційних позицій базових для постановки звуків мовлення з використанням елементів масажу, артикуляційних та дихальних вправ

Коротка під'язикова вуздечка

Позиція у якій має знаходитися логопед та дитина

Найчастіше з проблемою корекції порушень звуковимови при наявності короткої під'язикової вуздечки звертаються у дошкільний період, або в молодшій школі, інколи і у старшому шкільному віці, а тому позицію для роботи вибирають сидячи на стільці. Спинка стільця при цьому не повинна бути високою, а логопед має сидіти навпроти дитини. Також поруч має стояти дзеркало, щоб зручно було під час виконання артикуляційних вправ повернутися до нього.

Методика формування позиції “лопата” при наявності короткої під’язикової вуздечки

Завдання 1 – витягнути і захопити кінчик язика (пасивний рівень).

Дитині пропонують витягнути язик вперед, а тоді захоплюють його кінчик великим і вказівним пальцями обмотаними стерильним бинтом. Захопити кінчик язика можна через тканину. Для цього підходить льон, бавовна, а також це можна зробити зондом “щипчики”. Якщо кінчик язика закручується вниз, ледве дотягуючись до нижньої губи, спочатку зондом “сердечко” ковзаючими рухами піднімаємо його вверх трішки розтягуючи вуздечку, а тоді, коли тіло язика просунуте вперед, захоплюємо його кінчик.

Завдання 2 – розтягнути під’язикову вуздечку.

Дитині пропонують язик висунути вперед, а тоді зондом “щипчики” захоплюємо язик справа (зліва) від під’язикової вуздечки і витягуємо його вперед. Захоплювати язик потрібно не занадто міцно, таким чином, щоб зонд ковзав по язикові і дитина у кожному мить могла забрати язик назад в ротову порожнину. Процедуру повторюють декілька разів.

Захопивши кінчик язика пальцями витягуємо його вперед, вправо, вліво вверх і вниз. Тримати кінчик язика потрібно легко, таким чином, щоб у будь який момент дитина могла відсмикнути і забрати його.

Дитині пропонують захопити кінчик власного язика і витягувати його вперед і вниз.

Завдання 3 – формування позиції язика лопата (самостійний рівень).

Пропонують перед дзеркалом виконувати по черзі артикуляційні вправи “киця п’є молоко”. “лопата”. Зразок виконання демонструє сам логопед.

Методика формування позиції “гірка вверху” при наявності короткої під’язикової вуздечки

Завдання 1 – підняти язик вверх (пасивний рівень).

Елемент масажу. Дитині пропонують широко відкрити рот і витягнути язик вперед у позицію “лопата”. Зонд “сердечко” заводять під язик і ковзаючими рухами піднімають його вверх.

Елемент самомасажу. Дитині пропонують широко відкрити рот і витягнути язик у позицію “лопата”. Під язик пропонують покласти великий палець таким чином, щоб нігтьова пластинка була направлена вниз, а пучка вверх. Шляхом згинання та розгинання пропонують піднімати язик вверх. Зразок виконання вправи демонструє логопед.

Пасивна артикуляційна вправа. Дитині пропонують широко відкрити рот і витягнути язик у позицію “лопата”. Захоплюють кінчик язика пальцями збоку і підносять його вверх. Якщо дитина готова працювати самостійно то підносити язик вверх таким чином вона може сама. При цьому зразок виконання демонструє логопед.

Завдання 2. Підняти і втримати язик вверху (пасивно-активний рівень).

Пасивно-активна вправа. Дитині пропонують широко відкрити рот і витягнути язик у позицію “лопата”. Під язик пропонують покласти великий палець таким чином, щоб нігтьова пластинка була направлена вниз, а пучка вверху. Тоді просять дитину поцокати піднімаючи свій язик своїм великим пальцем вверху. Зразок виконання вправи демонструє логопед. Дитині пропнують спочатку притримувати язик вверху пальцем, а потім, коли він присмоктався рекомендовано його забрати, а язик при цьому ще якусь мить, щоб знаходився вверху.

Завдання 3 – утворення позиції “гірка вверху”.

Вправи з самостійним рівнем виконання. Дитині пропонують широко відкрити рот. Широкий з округленим кінчиком язик покласти на верхню губу, або завести за верхні зуби (достатньо для постановки верхньоязикових звуків, коли утворена одна з запропонованих позицій, оскільки дві можуть утворити не всі діти).

Порушення будови зубо-щелепної системи прогнатія (прогенія)

Переважно з необхідністю постановки звуків мовлення при наявності прогенії (прогнатії у дітей) звертаються до логопеда з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку. Проте, максимальна ефективність роботи по формуванню у дітей правильного прикусу, шляхом логопедичного впливу у переддошкільному (а навіть у немовлячому) та дошкільному віці, тоді, коли ще повністю не вирости спочатку молочні зуби, або до початку заміни молочних зубів постійними. У старшому віці ми теж можемо формувати у дітей артикуляційну позицію «парканчик», проте, у цей період більшою мірою відбувається компенсація і вони потім підсовують нижні зуби до верхніх лише під час вимови свистячих та шиплячих звуків мовлення.

Позиція у якій має знаходитися логопед та дитини

У період дошкільня чи молодшої школи позиції найкраще формувати тоді, коли дитина сидить на стільчику з високою спинкою, а логопед при цьому стоїть у неї за спиною. Голова дитини при цьому лежить на спинці стільця, або вільно лягає на логопеда, який стоїть за нею ззаду.

У переддошкільному (немовлячому) віці позиції можна формувати тоді, коли дитини лежить на спині на прямій поверхні, а логопед сидить перед нею. Або вона лежить на колінах логопеда вкритих м'яким рушником.

Методика формування позиції “парканчик” при прогенії

Завдання 1 – розслабити нижню щелепу так, щоб рот відкрився, а м'язи не чинили протидію, коли ми витягуватимемо її вперед.

Елемент масажу. Дитині пропонуємо привідкрити рот. Кладемо руки долонями справа і зліва в області скроні. Використовуючи прийом “відчутного погладжування” прямими рухами, широкою площею долоні, внутрішньою частиною пальців рук ковзаємо вздовж жувального м'язу

зверху вниз таким чином, щоб трішечки за руками просувалася зверху вниз шкіра і розслаблялася нижня щелепа.

Ці поглажувальні рухи можна поєднувати з вібраційним “струшуванням”. Для цього фіксуємо пучки пальців рук, в верхній частині жувального м’язу, легко натискаємо і струшуємо, переступаємо на відстань одного пальця вниз і знову натискаємо і струшуємо. Використовуючи метод “переступання” просуваємося вздовж жувального м’язу зверху вниз до нижньощелепної кістки.

Закінчуємо цей етап роботи прийомом погладження.

Завдання 2 – просунути нижню щелепу вперед.

Елементи масажу. Дитині пропонуємо привідкрити рот. Фіксуємо долоні рук справа і зліва в області скроней. Відчутними поглажувальними рухами ковзаємо зверху вниз до нижньощелепної кістки і вперед до середньої лінії підборіддя вздовж нижнього краю нижньощелепної кістки легенько просовуючи нижню щелепу при цьому вперед.

Кладемо вказівний або середній пальці правої, а потім лівої руки боковими краями під підборіддям у місці згину де починається шия. Відчутно поглажуючи у напрямку до підборіддя по черзі пальцями правої та лівої руки просовуємо нижнє підборіддя трішечки вперед.

По черзі використовуємо оба прийоми масажу просовуючи нижню щелепу вперед. Процедуру повторюємо декілька разів.

Пасивна артикуляційна вправа. Просимо дитину привідкрити рот. Кладемо великий і вказівний палець під нижньою губою, при цьому добре коли три інші пальці (мізинець, безіменний та середній) будуть знаходитися під підборіддям. Вони мають лежати широкою площею бокових країв. Захоплюємо пучками пальців нижню губу і легенько відтягуємо її вперед таким чином, щоб за нею вперед просунулася нижня губа. Відпускаємо її і пальцями, що знаходяться під підборіддям легко піднімаємо, підбиваючи і трішечки опускаємо нижню щелепу, привідкриваючи рот. Таким чином розслабляємо м’язи нижньої щелепи. Тоді знову захоплюємо легко нижню губу і знову відтягуємо її вперед таким чином, щоб за губою просувалася нижня щелепа. Процедуру повторюємо декілька разів.

Пасивно-активна вправа. Використовуючи або прийоми масажу, або пасивну артикуляційну вправу формуємо у дитини позицію зубів “парканчик”, коли нижні зуби прилягають до внутрішньої частини верхніх зубів і пропонуємо втримувати дитині цю позицію самостійно. Для відлічування часу використовуємо лічбу. При виконанні цієї вправи відпускаємо нижню щелепу дитини тоді, коли відчули напруження в м’язах, що означатиме, що дитина готова втримувати позицію самостійно. Вправу виконуємо з дитиною перед дзеркалом.

Вправи з недовільним та самостійним рівнем виконання.

“Оближи ложку (блюдечко)”. Дитині пропонуємо дотягнутися кінчиком язика до ложки (блюдечка) і облизати її (його). При цьому ложку (блюдечко) потрібно тримати вертикально перед губами увігнутим боком таким чином, щоб створити умови, щоб дитина з силою тягнулася кінчиком язика вперед. Також можна в процесі виконання дитиною вправи відтягувати ложку (блюдечко), щоб дитина тягнулася до них. Вправу виконують без дзеркала.

“Дотягнися кінчиком язика до носа”. Дитині пропонують тягнутися кінчиком язика до носа. При цьому можна створити ігрову ситуацію, підтягувати ніс до кінчика язика. Насправді немає значення чи дотягнеться дитина кінчиком язика до носа чи ні. Важливо, щоб в процесі того як дитина буде тягнутися кінчиком язика вгору за ним нижня щелепа просувалася вперед. Вправу виконують перед дзеркалом.

“Закуси верхню губу”. Дитині пропонують висунути нижню щелепу вперед і захопити верхню губу та покусати її. Захопити верхню губу нижньою і втримати цю позицію певний час (під лічбу).

Завдання 3. Сформуванню вміння наближати нижні зуби до внутрішнього боку верхніх зубів.

Вправи з самостійним рівнем виконання.

“Голодний вовк”. Дитині пропонують поклати зубами. При цьому слідкують, щоб нижні зуби наближались до внутрішнього боку верхніх зубів. Вправу виконують перед дзеркалом.

“Парканчик”. Дитині пропонують наближити нижні зуби до внутрішнього боку верхніх зубів, а губи при цьому розтягнути таким чином, щоб було видно верхні і нижні зуби. Позицію пропонують втримувати певний проміжок часу (під лічбу). Вправу виконують перед дзеркалом.

Методика формування позиції “парканчик” при прогнатії

Завдання 1 – розслабити нижню щелепу так, щоб рот відкрився, а м’язи не чинили протидію, коли ми відтягуватимемо її назад.

Реалізуємо перше завдання шляхом використання елементів масажу так як і при прогнатії.

Завдання 2 – сформуванню вміння відтягувати нижню щелепу назад.

Елементи масажу. Дитині пропонуємо відкрити рот. Кладемо пучки пальців рук справа і зліва від середньої лінії підборіддя таким чином, щоб охопити ними верхній і нижній край нижньощелепної кістки. Ковзаючими рухами відчутно прогладжуємо назад вздовж нижньощелепної кістки і трішки вгору у напрямку до мочки вуха таким чином, щоб відтягнути нижню щелепу назад.

Дитині пропонуємо відкрити рот. Кладемо вказівний або середній пальці правої, а потім лівої руки боковими краями відразу ж під підборіддям. Відчутно погладжуючи по черзі пальцями правої та лівої

руки рухаємося у напрямку до місця згину де починається шия таким чином, щоб відтягнути нижню щелепу назад.

По черзі використовуємо оба прийоми масажу відсовуючи нижню щелепу назад. Процедуру повторюємо декілька разів.

Пасивно-активна вправа. Використовуючи прийоми масажу вправу формуємо у дитини позицію зубів “парканчик”, коли нижні зуби прилягають до внутрішньої частини верхніх зубів і пропонуємо втримувати дитині цю позицію самостійно. Для відлічування часу використовуємо лічбу. При виконанні цієї вправи відпускаємо нижню щелепу дитини тоді, коли відчули напруження в м’язах, що означатиме, що дитина готова втримувати позицію самостійно. Вправу виконуємо з дитиною перед дзеркалом.

Вправи з самостійним рівнем виконання.

“Дотягнися кінчиком язика до підборіддя”. Дитині пропонуємо широко відкрити рот і кінчиком язика тягнутися до підборіддя. Особливого значення немає, що дитина не дотягнеться кінчиком язика до підборіддя, має значення лише те, щоб під час витягування язика відсовувалася нижня щелепа назад. Вправу виконують перед дзеркалом.

“Закуси верхніми зубами нижню губу”. Дитині пропонують нижню щелепу відсунути назад, верхніми зубами наскільки може дитина обхопити нижню губу, покусати її, а потім закусити і втримати певний проміжок часу (під лічбу). Вправу виконують перед дзеркалом.

“Стара бабуся”. Пропонують втягнути губи та покусати їх. Вправу виконують перед дзеркалом.

Завдання 3 – сформувати вміння наближати нижні зуби до внутрішнього боку верхніх зубів.

Пропонують виконувати вправи з самостійним рівнем виконання “Голодний вовк” та “Парканчик”. Вправи виконують перед дзеркалом.

Рекомендації щодо застосування комплексів прийомів масажу та артикуляційних вправ

Визначено, ефективність застосування запропонованих комплексів з метою не лише формування артикуляційних позицій базових для формування вимови звуків, але і, в окремих випадках (при неправильній будові зубо-щелепної системи) можливість відновлення правильної будови.

Запропоновані комплекси прийомів та вправ можна застосовувати при проведенні корекційного навчання не лише у дошкільному та шкільному віці, але й в переддошкільний період розвитку дитини. Чим дитина менша, тим при застосуванні комплексів є більшою ефективність у роботі.

Також запропоновану методику можна застосовувати у роботі з дітьми з іншими нозологіями (при порушеннях інтелекту, зору, слуху, розладах спектру аутизму на певному етапі коли діти уже дозволяють до себе торкатися, при дитячому центральному паралічеві) за потреби,

якщо поруч у цих дітей виявлено порушення будови периферійних органів мовлення.

Виявлено, що комплекси ефективно застосовувати не лише у повній версії, але й частково. Для дітей з психологічним рівнем розвитком до трьох років пропонують прийоми та вправи пасивного, пасивно-активного та окремі вправи недовільного рівня. Тоді коли для старших дітей доступним та ефективним буде виконання завдань усіх чотирьох рівнів. Якщо ж діти не дозволяють себе торкатися, але готові працювати за наслідуванням, тоді можна застосовувати для відновлення порушених функцій вправи з недовільним самостійним рівнем виконання та самомасажу. Ефективність у цьому випадку буде, хоча тривалість проведення корекційної роботи збільшиться.

Висновки. Таким чином, було визначено, що слід виділяти окремо руховий обмежуючий тип порушення артикуляційної моторики обумовлений порушення будови периферійних органів мовлення, що зустрічається як самостійне порушення при органічній формі дислалії чи ринолалії, а також може входити у комбінований варіант відхилення у розвитку, оскільки особливості його усунення є спільні.

Визначено, що ефективним для формування артикуляційних позицій при цьому типі порушення є застосування прийомів класичного масажу та самомасажу, а також артикуляційних та дихальних вправ. Послідовність їх застосування має значення лише на початкових рівнях пасивному та пасивно-активному, вправи ж самостійного та недовільного рівня можуть застосовуватися у тій послідовності, що зацікавить дитину.

Визначено ефективність застосування методики не лише з метою формування артикуляційних позицій базових для постановки звуків мовлення, але й з метою відновлення правильності будови, зокрема, правильного прикусу.

Запропоновані комплекси можна використовувати для проведення підготовки до стимуляції звуковимови та як передуючі постановці звуків. Корекційну роботу слід проводити з урахуванням як вікових особливостей розвитку дитини так і особливостей психічної сфери дитини.

Бібліографія

1. **Архипова Е.Ф.** Логопедический массаж при дизартрии. – М.: АСТ: Астрель; Владимир: ВКТ, 2008. - 118 с. ;
2. **Конопляста С.Ю.** Ринолалія від А до Я. Монографія. – К.: Книга-плюс, - 2015. – 312 с.
3. **Новикова Е.Ф.** Зондовый массаж: коррекция звукопроизношения. Наглядно-практическое пособие. – М.: «Издательство ГНОМ и Д», 2000. – 496 с.;
4. **Приходько О.Г.** Логопедический массаж при коррекции дизартрических нарушений у детей раннего и дошкольного возраста. – С-П: КАРО, 2016. – 160 с.;
5. **Рібцун Ю.В.** Особливості артикуляційної

моторики у дітей п'ятого року життя із ФФНМ. Педагогіка здоров'я: зб. наук. пр. Всеукр. наук.-практ. конф., 7 квітня 2011 р. / за ред. проф. О.М. Микитюка. – Х. ХНПУ ім. Г.С.Сковороди, 2011. – С. 326-331.
6. **Тищенко В.** Як навчити дитину правильно розмовляти: Від народження до 5 років: Поради батькам. / В. Тищенко, Ю. Рібцун – К.: Літера ЛТД, 2006. – 128 с. 7. **Шеремет М.К.,** Ревуцька О.В. Логопедія (корекційна робота при дислалії): навчальний посібник. – К. 2009. – 244 с.

References

1. **Arhipova E.F.** Logopedicheskiy masazh pri dizartrii. – М.: AST: Astrel; Vladimir: VKT, 2008.- 118 s.; 2. **Konopliasta S.U.** Rynolalia vid A do Ya. Monografia. – К.: Knyga-plus, - 2015. – 312 s.; 3. Novikova Ye.F. Zondovy masazh: korrekciya zvukoproiznosheniya. Nagliadno-praktichieskoye posobiye. – М.: «Izdatelstvo GNOM i D», 2000. – 496 s. 4. **Приходько О.Г.** Логопедический массаж при коррекции дизартрических нарушений у детей раннего и дошкольного возраста. – С-П: КАРО, 2016. – 160 с. 5. **Ribcun Yu. V.** Osoblyvosti artykulyatsiynoyi motoryky u ditey pyatoho roku zhuttya iz FFNM. Pedagogika zdorovya: zb. nauk. pr. Vseukr. nauk.-prakt. conf., 7 kvitnya 2011 r. / za red. prof. O.M. Mykytyuka. – H. HNPU im. H.S. Skovorody, 2011. – S. 326-331. 6. **Tyshchenko V.** Yak navchyty dytnu pravylnu rozmovliaty: Vid narodzhennia do 5 rokiv: Porady batkam. / V. Tyshchenko, Yu. Ribcun – К.: Litera LTD, 2006. – 128 s. 7. **Sheremet M.K.,** Revucka O.V. Logopedia (korrekciyna robota pry dyslalii): navchalnyi posibnyk. – К. 2009. – 244 s.

Дата відправлення 27.04.2018 р.

УДК 376.2.016:81-028.31

Ю.В. Галецька
yuliyagala@ukr.net

ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕКСИЧНОЇ СТОРОНИ МОВЛЕННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ПІКТОГРАМ У ДОШКІЛЬНИКІВ З ПОРУШЕННЯМИ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ.

Відомості про автора: Галецька Юлія, кандидат педагогічних наук, асистент кафедри логопедії та спеціальних методик Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Кам'янець-Подільський, Україна. У колі наукових інтересів: особливості організації навчально-виховної та корекційно-розвивальної роботи з